

portal

Democràcia i llei: una relació d'equilibri

Mercè Barceló i Serramalera

Catedràtica de Dret Constitucional de la Universitat Autònoma de Barcelona

merce.barcelo@uab.cat

La fórmula «estat social i democràtic de dret» continguda en l'article 1.1 de la Constitució espanyola i en altres constitucions europees és, en el constitucionalisme actual, una tríada inseparable. Els components definidors no cobren una entitat separada sinó que formen un sol bloc interpretatiu —com mostren les sentències del Tribunal Constitucional espanyol 19/1982, 81/1982, 98/1983 o 179/1994— mitjançant la interacció mútua, de manera que cap d'ells pot actuar en solitari i tots tenen el mateix rang constitucional.

Així, cada element de la fórmula ha fet històricament una aportació. De l'estat de dret deriva el sotmetiment de totes les instàncies administratives a les lleis aprovades pel parlament; la divisió de poders; la responsabilitat dels poders públics; l'existència d'un poder judicial independent; i el reconeixement del principi de constitucionalitat —la constitució com a norma superior i suprema, no com a programa polític—, de l'imperi de la llei com a expressió de la voluntat popular, i d'un catàleg de drets de ciutadania. De l'estat democràtic es manlleva el principi de sobirania popular i el reconeixement dels drets de participació

ciutadana, del pluralisme dels partits i de les organitzacions socials. I de l'estat social deriva el compromís en la satisfacció de les necessitats existencials de la ciutadania, mitjançant el reconeixement de drets prestacionals i del principi d'igualtat real.

Aquests serien els components que ha aportat cada element de la fórmula però, com s'apuntava, no se sumen mecànicament i per separat. Per això, no tot estat sotmès al dret és un estat de dret, sinó només aquell estat que impregna el seu dret, i l'actuació de les estructures de poder, dels principis i valors derivats del reconeixement dels drets fonamentals i de les llibertats públiques. I per això, també, hi ha coincidència en afirmar que les constitucions occidentals actuals no inclouen només una idea procedimental de democràcia, d'acord amb la qual és legítim que prevalgui la voluntat de la majoria sobre la de la minoria si se segueixen els procediments establerts: democràcia significa, també, respecte a les minories i als seus drets constitucionals, l'existència i l'exercici dels quals no poden dependre de les majories sinó que, precisament, constitueixen la forma de protecció permanent de les minories.

Els anteriors han estat, en general, postulats pacífics acceptats de forma generalitzada a l'Estat espanyol, fins que entrà en escena el «procés» català. L'independentisme, com a minoria, era tolerable; però, com a majoria i amb possibilitats de reeixir, se l'havia de combatre. És aleshores quan de sobte s'apela a l'estat de dret i al pes de la llei, però ara despulats de la resta de components d'aquella fórmula integradora i ponderada. Així, tot s'hi val per a la defensa de la unitat d'Espanya, tal com va dir sense embuts el president del Tribunal Suprem: des de crear nous tipus delictius no previstos en el Codi Penal fins la posada al servei d'una ideologia de bona part de la cúpula del poder judicial i de la fiscalia. I amb això s'ha destapat el que ja s'intuïa: que la «transició espanyola» va ser feble, i que els valors que amaren l'Estat de dret espanyol no són els drets fonamentals de la ciutadania, sinó un metadret inexistent en el text constitucional —com a dret—, la «unitat d'Espanya», que els depassa i els bandeja quan convé. ■